

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies duodecimus, decimus tertius et decimus quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De S. Venantio Abbate Confessore Turonibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71232)

A stylo planè barbaro et ab omni Latini sermonis puritate alieno id fecisse. Utinam modo hic saltem ecclesiam, in qua Romulus Genævæ a Sabbatino fuerit depositus, nominasset! Ita enim, fuerintne ibidem, an non, S. Romuli corpus in S. Syri ecclesia, tum adhuc cathedrali, a præsule isthoc locatum haberetur compertum, nec ullus amplius verendi superesset

locus, ne id ibidem hodieque asservari, idcirco dumtaxat credatur, quod in loculo una cum loculis, SS. Syri et Felicis corpora continentibus, in dicta S. Syri ecclesia anno 1283 absque inscriptione reposito, S. Romuli corpus fuisse contextum, a nonnullis ratione ad hoc (Commentarii prævii num. 15 videsis) haud sat valida impulsis, fuerit existimatum.

D

DE S. VENANTIO ABBATE CONFESSORE

TURONIBUS.

B

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

E

D. A. B.

§ I. Acta edenda : nomen Sancti ecclesiæ Fastis diversis diebus inscriptum; dies et annus ejus emortualis expenduntur : an Ordini Benedictino adscribendus?

CIRCA SECVLI
V FINEM AUT
SEQUENTIS
INITIUM.

Res a S. Venantio gestas non uno in loco literis complexus est S. Gregorius, Turonicæ urbis episcopus, Francicæ Historiæ parens : enimvero fuso sat stylo Vitam ejus toto capite XVI libri, cui titulus : Vita Patrum, prosecutus, nonnulla etiam miracula a S. Venantio patrata cap. xv libri De Gloria Confessorum intexit. Ad calcem autem hujus ultimi capituli sanctus Episcopus, se Venantii Acta conscripsisse, diserte asserit : Hujus inquit, Vitam descripsimus. Quibus sane verbis librum hunc De gloria Confessorum, qui tamen in editione a Ruinartio curata, locum priorem obtinet, post librum De Vitis Patrum compositum fuisse, haud obscure innuitur. Igitur, quæ de S. Venantio et de miraculis ab ipso patris habet S. Gregorius, tamquam germanus illius fetus, videntur habenda; nec immerito ea operibus ejus intexuere Ruinartius et alii, qui libros ab illo scriptos publici juris fecerunt.

Sanctus, cuius Acta a S. Gregorio Turonensi

C

scripto,

2 Quanta autem fides Gregorio, res a S. Venantio peractas narranti, sit tribuenda, vel ex hoc apparet, quod præter sanctitatis notam, quæ Turonensem episcopum orbi Christiano conspicuum exhibuit, in eadem urbe, quam sanctissimis moribus et signis illustravit Venantius, per 22 annos, id est, ab anno 573 ad 595, sederit episcopus : licet ergo is Sancto nostro, qui, ut suo loco edocebo, exarante seculo v aut sequentis initio mortem obiit, æqualis non fuerit, hunc tamen ab ejus discipulis aut ab aliis, qui Sanctum aut viderint aut illi advixerint, quæ ad ejus historiam spectant, edoceri aut ea ex authenticis haurire potuisse monumentis, veritati omnino simile est. Audi, quæ capite xv De gloria Confessorum habet sanctus Antistes : Inter reliqua, inquit, quæ ibidem gesta vel vidimus vel audivimus, mulierem quam-

dam, a quartano typo correptam, sanatam aspeximus. Miracula proinde saltem hic memorata aut ipse viderat sanctus biographus, aut ab aliis fide dignis accepta dedicerat, quæ dein scripto mandavit.

3 Hanc S. Venantii Vitam, a Gregorio Turonensi adornatam, a Ruinartio quidem, qui in sancti Episcopi operis recudendis singularem adhibuit diligentiam, eaque ad Mss. optimæ notæ fidem recensuit, revisam iterumque cum duobus Mss. codicibus in Bollandiano Museo asservatis collatam, his novis typis dare est animus. Quo autem in pretio habendi sint Mss. illi codices, quibus in S. Venantii Actis edendis usus sum, paucis exponere, procul dubio non abs re erit. Horumce primus, signatus P. Ms. 5, quantum ad præcipuam Actorum in ipso compactorum partem attinet, seculo x exaratus meo quidem judicio apparet : alter vero qui ad abbatiam Vallicellensem olim pertinuit et ex Balthasaris Moreti Bibliotheca ad Antverpienses hagiographos commutatione facta devenit, nitidiori characterè seculo XII scriptus est. Porro ex his duobus codicibus, S. Venantii Vitam, cui caput xv ex libro De Gloria Confessorum depromptum subnectitur, complectentibus, quasdam variantes lectiones accepi, easdemque iis, quas ex bene multis codicibus, quos in curanda S. Gregorii operum editione ad manum habebat, retulit Ruinartius, subjuncti. His præmissis, jam nonnulla circa Sancti nostri historiam cultumque ei in Ecclesia exhibitum disserenda occurrunt.

a Ruinartio cum cæteris S. Antistitis operibus reclusa et cum duobus Mss. collata, editus,

F

4 S. Venantii nomen apud haud paucos martyrologos et hagiologos diversis etiam diebus inscriptum habetur. De illo agit Usuardus genuinus in hodierna sua annuntiatione, his verbis concepta : Turonis S. Venantii abbatis. Eadem die illius meminere Martyrologium Romanum hodiernum, Flori Auctarium,

quibusdam Martyrologiis nunc die XIII,

Florarii

AUCTORE
D. A. B.

Florarii nostri Ms. auctor, codex Hagenoyensis, a Sollerio inter Usuardina Auctaria hodie laudatus, haud recte Sanctum nostrum in S. Martini Turonensis cenobio depositum tradens, Martyrologium Mediolanense II, a Dominico Georgio ad Adonis Martyrologii calcem pag. 720 editum, Belinus Amantii nomen, ut notat Sollerius, pro Venantii voce substituens, Galesinius, Felicius, Arnoldus Wionus, Menardus in Menologio Benedictino, Sausaius, Maurolycus, Dorganus, Castellanus in suo Generali Sanctorum Martyrologio, Novi Martyrologii Parisiensis scriptor et Hagiologium Franco-Gallicum, a Labbeo Bibliotheca Ms. tom. II, pag. 704 vulgatum, in quo Turonis, etsi perperam tamquam martyr, Sanctus noster celebratur.

nunc XI

5 Sed et XI Octobris S. Venantium celebrant Hieronymiana Auctaria, de quibus ad illam diem Florentinius, Gellonense Martyrologium a Dachecherio Spicilegii sui tom. XII, pag. 414 cum, aliud sub Bedæ nomine amplissimæ Monumentorum Collectioni tom. VI, col. 637 et sequentibus insertum, Autissiodorensis, ibidem col. 686 editum, Turonense, in Anecdotorum suorum tom. III, col. 1588 illatum, Fuldense, Labbeanum, Augustanum, Rabanus, Notherus, Flori Auctarium, Florarii nostri Ms. auctor, qui quamdam translationem Turonis factam annuat, Usuardini codices ab Sollerio die XI memorati, Centulensis nempe, Victorinus, Reginae Sueciae, Remensis, Editio Lubeco-Coloniensis, Grevenus et Maurolycus, qui hac die illius etiam meminit.

et tandem
XXIII Octobris
inscribitur;

6 Eiusdem vero Sancti memoriam die XXIII Octobris recolunt Rabanus, qui natale ejus annuat, Notherus, Kalendarium Vaticanum, seculi XI initio exaratum, signat, 3806 et a Dominico Georgio ad Adonis Martyrologii calcem vulgatum, Calendarium Stabulense, a Marteneo Amplissimæ Collectionis tom. VI, col. 668 insertum, Apographum Bedæ, ab eodem Georgio pag. 526 memoratum, Palat.-Vatic. 833 ad diem XXIII Octobris, inquit, sed aliena manu et minus antiqua habet: "Patriis, Sancti Venantii abbatibus. Ex his autem diebus, in variis martyrologorum et hagiologorum operibus signatis, quænam fuerit Venantio emortualis, definire haud facile est.

C

verum dies
XI Octobris
tamquam
Sancto emor-
tualis, licet
nonnulli
martyrologi

7 Et quidem ex Actis ejus, a S. Antistite scriptis, sicut ex variis verbis, quibus suam de Sancto annuntiationem contulerunt martyrologi, pro ea signanda nihil certi erui potest. Forte in hac difficultate solvenda haud displicebit Castellani opinio, qua in notula ad S. Venantii annuntiationem posita, vir eruditus, XIII Octobris sepulturae ejus, non vero obitus, diem fuisse, observat; ita ut proinde Sancti mors die Octobris XI obtigisse dicenda sit. Nec sane, ut mihi videtur, immerito; hac enim die dumtaxat, Turonense Martyrologium ab annis 800, sicuti habet Anecdotorum tom. III, col. 1547 Marteneus, qui illud a col. 1590 vulgavit, descriptum, ejus memoriam recollit: hincque evenit, ut die Octobris undecima ejus festivitas in Breviario ad usum ecclesiae S. Martini Turonensis canonicorum anno 1635 edito in hagiographorum Museo asservato, legatur inscripta nec ulla de Sancto cæteris diebus mentio instituitur. Nihil igitur obstat, quominus Venantium die Octobris undecima, sicut ecclesia Turonensis in-

nuere videtur, hominem exuisse, tamquam verosimillimum asseramus.

8 Sed, inquit, aliis etiam diebus, quibus Sanctum signant plerique martyrologi, depositionis illius aut natalis voce indiscriminatim utentes, Venantium occubuisse, saltem innuunt. Verum quid ex his vocibus, quibus suam de Venantio annuntiationem contulerunt Martyrologiorum scriptores contra Castellani opinionem, numero prægresso relatum, et Turonensis ecclesiae, quæ diem XI Octobris tamquam emortualem habere videtur, traditionem eruat quis, non video. Enimvero has voces natalis, depositio ab hagiologis, ut non solum diem Sanctis alicujus emortualem, sed quamcumque reliquiarum ejus translationem vel aliquam festivitatem ad ejusdem honorem institutam exprimerent, usurpatae saepe fuisse, nemo ignorat, qui hujus Operis tomos vel perlustraverit; hoc idem evincunt Florentinius in suis ad Martyrologium Hieronymianum Admonitionibus prævis pag. 44, Papebrochius in Conatu chronologico Romanorum Pontificum pag. 25 et Janninus de SS. Apostolis Petro et Paulo ad diem XXIX Junii tom. V ejusdem mensis pag. 409 et sequenti disserens, quorum rationum momenta videat et perpendat lector Antiquitatis Ecclesiasticae studiosus. Nil proinde aliud voluit S. Venantii natale die Octobris XXIII celebrans Rabanus, qui jam die hujus mensis XI cum plerisque ejus depositionem memoraverat, nisi quod aliqua Sancti die XI emortui reliquiarum factum fuerit die XXIII ex Turonica civitate Parisios aut ad alium locum illatio. Sed jam sat superque de horumce vocum significatione disceptatum est. Quo circiter anno vitam mortalem cum immortalis S. Venantius commutaverit, modo inquiramus.

9 In hoc anno definiendo non una sedet eruditus sententia. Catharinus enim in opere De sanctis diocesis Bituricensis Patronis pag. 2 obitum S. Venantii anno 480 illigat. Anno autem 560 mortem ejus affigunt Arnoldus Wionus Ligni Vitæ lib. III, die XIII Octobris, Bouillartius, Abbatæ S. Germani Præsentis Historiæ scriptor, pag. 246 et quarundam notularum Mss. ad Martyrologii Romani, Antverpiæ a Rosweydo anno 1613 editi, marginem positarum auctor. Castellanus vero, nullo anno determinato, sicut et in Vitis Sanctorum Bailletus, Venantii historiam adornans, seculo V eum ad celos migrasse statuunt: cæteras in anno Sancto emortuali signando opiniones referre supersedeo, Martyrologii Parisiensis hodierni, qui annuntiatione hodierna Venantium ante seculum VI claruisse asserit, sententiam hic indicare contentus. Verum cum in hoc opinionum conflictu, quænam præ cæteris sit eligenda, Sancti Acta non indicent, præsto sunt duo textus, ex Historiæ Francicæ, ab ipso Gregorio Turonensi contextæ lib. X de prompti, quibus tempus, noster quo Sanctus ad caelum migravit, anno 560, ut quidam scribunt, non esse affigendum, sat dilucide evincitur.

10 Sic habet sanctus Episcopus libri mox laudati cap. XXXI, num. 17: Guntharius ex abbate monasterii S. Venantii ordinatur episcopus, Turonensis nempe. Sed, si hujusce ecclesiae tabulas Rituali ejusdem diocesis anno 1785 edito præfixas, diligentiori cura, ut mihi videtur, contextas inspexeris, Guntharius,

D

atque diebus
aut deposi-
tionem si-
gnarint, vi-
detur haben-
da.

E

Annus vero
illius emor-
tualis

F

non anno
560,

A tharius, qui ex S. Venantii cœnobii abbate ad Turonenses infusus est euectus, cum per duos annos totidemque menses sedisset episcopus, anno 555 e vivis excessit. Anno igitur 553 Venantius obierat; nec proinde stare potest opinio, qua nonnulli, numero prægresso citati, obitum ejus anno 560 illigandum existimant. Argumenta huic novam vim addent verba, ex ejusdem libri cap. xxxi, num. 9 accepta, quæ hæc sunt: Nonus episcopus Turonensis Licinius.... abbatis officio in monasterio, ubi sanctus Venantius abbas sepultus est, functus ad episcopatum eligitur. Hujus tempore Chlodovechus rex victor de cœde Gothorum Turonis rediit; sedit autem annos duodecim, menses duos, dies viginti quinque et sepultus est in basilica sancti Martini.

aut 506,

11 Ast Clodovei reditus ex expeditione contra Gothos suscepta, sicuti post Coitium ad annum 507, num. 10 in nota verbis Gregorii superius relatis subnexa docet Ruinartius, ultra annum 508 differri nequit; hinc Licinius, qui saltem anno 508 ad Turonensem cathedram assumptus fuerat, monasterium a S. Venantio dictum jam prius susceperat administrandum; proindeque Sanctum nostrum, qui, tum publico cultu gavisus, nomen suum monasterio dederat, a nonnullo tempore elapso ad cœlos migrasse, certum perspicuumque est: igitur obitus epocha, ut ex textu mox recitato patescit, ante annum 508 quærenda est; nec tamen etiam cum Catharino et quibusdam aliis anno 480 annectenda videtur.

sed post annum 480

12 Hæc enim ab omni veri specie aliena, imo factis historicis a sancto biographo assertis opposita mihi apparet horumce eruditorum opinio. Et quidem celeberrimum S. Martini monasterium, antequam exstructum sit cœnobium a S. Venantio nuncupatum, cui Silvius et Venantius ipse præfuerunt, fuisse erectum, omnino certum est. Verum illud a S. Perpetuo, qui Turonicam sedem, sicut Novi Indicii auctor scribit, anno 461 sortitus est, conditum fuisse, passim, sed præsertim Historiæ Francorum lib. x, cap. xxxi, num. 6 edocet Gregorius Turonensis. His præmissis, monasterii hujus erectionem sive primis S. Perpetui annis, sive sequentibus annectueris, cum ab anno 461 ad annum 480, quem dicunt Sancto nostro emortualem, 19 dumtaxat anni intersint, dic, quæso, quo pacto intra breve horumce annorum spatium S. Venantius, qui, Gregorio teste, juvenis, seu in juvenili ætate vitam monasticam sub Silvino amplexurus Turones accesserat, provecæ senectutis annos attingere, ut revera eum attingisse mox docebo, quiverit? Propria igitur mole ruit Catharini, annum 480 Sancto nostro emortualem statuentis, opinio.

aut potius circa seculi v finem aut sequentis initium est affigendus;

13 Mihi magis arridet Martyrologii Parisiensis auctoris sententia, qui in nota chronica ad hodiernam Sancti annuntiationem apposita, Venantium ante seculum sextum, nullo anno determinato, obiisse scribit. Intra quadraginta enim annorum spatium, quod ab primis S. Perpetui episcopi annis ad Licinii, qui ex S. Venantii cœnobii abbate Turonensem sedem anno circiter 507 aut 508 obtinuit, tempus excurrit, Venantius, qui juvenis monasterium est ingressus, ad provecam ætatem pervenire quivit. Rectius adhuc meo iudicio scripsisset ille martyrologus, si, ut in notula chronica, Commentario huic

præfixa, dixi, sanctum Abbatem aut labente seculo v aut sequentis initio diem ultimam clausisse, innuisset. Et quidem nulla omnino est ratio, cur uni potius, quam ex his duabus epochis alteri, Venantii mortem affigam, licet multæ occurrant, quibus adductus, eum adhuc post annum 480 in vivis existisse et ante annum 507 aut 508 obiisse, dicere ausus sim.

14 Nec proinde audiendi sunt Trithemius, Wionus et Menardus, qui Ordini Benedictino S. Venantium adscribunt. Cum enim S. Benedictus anno dumtaxat 480, sicuti Annalium suorum lib. i, num. 4, pag. 3 docet Mabillonius, natus, in Sublacensi dein solitudine degens, ante annum 520 nullius omnino monasterii fundamenta jecerit, qui fieri potuit, ut Ordo Benedictinus, anno 507 in Italia nondum exortus, superatis Alpibus, Turones usque, ubi vitam monasticam egit Venantius, fetum aliquem emisit? His forte rationibus ductus Mabillonius, nullum locum Venantio nec in sæculis suis Benedictinis, nec in Annalium libris adscribendum existimavit. Hinc etiam emendandus venit Browerus, qui in oratione ad Venantii Fortunati Pictaviensis episcopi opera, quæ edenda curavit, prævia pag. 3 sic habet: Fortunatum, desiderium cultus adhibendi sancto Martino, ut Italiam relinqueret, vel maxime pellexit: flexit etiam præsertim in Turones, ut Venantio abbati jungi et morum similitudine et consuetudine vitæ ei sociatus, nomine item æquiparari vellet. Igitur illud conjecturæ nostræ sit, quod in ea potissimum urbe versatus est, eamque Galliarum in partem profectus, in qua ob pietatis et religionis præstantiam viris mirabiliter emereret, idcirco, ut virtutes ita et nomen Venantii, fuisse æmulatum. Cum enim, ut notat ipse Browerus, præfationis pag. 9 Fortunatus post medium seculum sextum, relicta Italia, ad Gallias appulerit, Venantium Turonensem abbatem ante annum 508 emortuum, nec invisere, nec ei sociari quivit. Tempus Sancto emortuale in hoc primo Commentarii §, quo potuimus, modo definiendum duximus; ut illo mox determinato, quæ de nonnullis vitæ ejus epochis dicenda supersunt, eo magis innotescerent.

AUCTORE
D. A. B.

nequitque proinde Ordini Benedictino Sancti adscribi.

E

F

§ II. Monasterium Sanctus ingreditur: an hoc cœnobium a S. Martini monasterio diversum exstiterit? Brevis illius historia.

Venantius, quem juvenem seu in juvenili ætate constitutum, vel etiam ad nuptias aptum, Vitæ edendæ num. 2 biographus appellat, vitam monasticam sub Silvino abbate amplexus, in monasterio ad extremam usque senectutem degit. Ast quo anno vitam cœnobiticam acturus venerit, quo circiter tempore in Silvini locum cooptatus sit, nec ex Gregorii verbis, nec ex ullo documento patescit. Tres tamen Sancti vitæ epochas distinguere videtur biographus: primam, quæ juvenis adhuc in monachorum cœtum a Silvino abbate accitus est; alteram,

Juvenis adhuc Sanctus vitam monasticam,

qua

AUCTORE
D. A. B.

qua varia Christianarum virtutum in monasterio sub abbate constitutus specimina omnibus exhibuit; tertiam denique, cum ad senectutis bona annos proventus fratribus suis verbo et exemplo præfuit et profuit abbas.

quam ad extremam usque senectutem produxit.

16 Hanc ultimam vitæ Sancti ætatem sic exprimit Vitæ edendæ num. 3 Gregorius: Quadam die Dominica ad Missarum celebranda Solemnia invitatur, dixitque fratribus: Jam enim oculi mei caligine obteguntur, nec possum librum adspicere; presbitero igitur hæc alteri agenda mandate. Dein num. 4 addit auctor: Idem dum de basilicis Sanctorum die Dominica, expleta oratione, reverteretur super bacillum sustentatus. Quæ quidem verba certa senectutis proventæ indicia expriment evincuntque, Sanctum in monasterio summam ætatem attigisse; sicque Venantium circa primos S. Perpetui episcopi annos, qui in annum circiter sexagesimum primum seculi quinti incidunt, juvenem vitam monasticam professum, ad seculi hujus exitum usque, vel ad sequentis initium in cœnobio degisse, hujusce Commentarii num. 13 scribens, nihil a veritate alienum dixi.

B

in cœnobio, quod ab illo S. Martini Turonensis est diversum, professus est.

17 De monasterio, in quo S. Venantius vitam monasticam egit vel præfuit abbas, vel in quo diem supremam obiit, et tandem sepulturam est adeptus, ita Rabanus in Martyrologio ad 23 Octobris diem, Arnoldus Wionus, Codicis Hagenoyensis, cujus Sollerius in Auctariis Usuardinis hodie verba recitat, scriptor et nonnulli alii locuti sunt, ut ex eorum dictis illud monasterium idem cum celeberrimo S. Martini cœnobio, quod S. Perpetuus episcopus erexit, fuisse appareat; unde Sanctus noster nonnumquam S. Martini cœnobii monachus et abbas ab illis dicitur; quod tamen, sicuti ex Gregorii Turonensis verbis eruitur, a veritate omnino exstat dissonum. Verba illius ex Vitæ edendæ num. 1 desumpta hic subdo: Erat tunc temporis monasterium basilicæ S. Martini propinquum, in quo Silvinus [abbas gregem Deo devotum regulari sceptro regebat. Ita etiam libro de Gloria Confessorum, ubi de S. Venantio abbate et miraculis ab ipso patris cap. xv loquitur: Haud procul, inquit, a basilica S. Martini Venantius abbas requiescit; nec ab his a S. Gregorio assertis dissonant, quæ operum hujus sancti episcopi ab se editorum col. 1228 habet Ruinartius sic scribens: Hodie substitit S. Venantii monasterium in jurisdictione capituli S. Martini, jam dudum in collegium canonicorum conversum sub sancti Venantii titulo. Eadem jam dixerat is auctor col. 533. Novam adhuc vim hæc acquirunt exiis, quæ de hodierno hujusce cœnobii statu et loco, in quo Sanctus tumulo conditus fuit, disseram. Interea monasterium hoc S. Venantio inscriptum, S. Martini cœnobio propinquum exstare, vel in ejus vicinia positum, seu, ut observat Ruinartius, in S. Martini ecclesiæ claustrum exstructum, verum abs hoc omnino diversum fuisse, probatum manet. Quæ fuerint illius monasterii fata, quive illi præfuerint abbates, paucis hic edicere juvabit.

C

Illius varii status

18 Ecclesiam a S. Venantii nomine nuncupatam, a primæva sui origine ad monachos spectasse, quæ, huncce Commentarium texens adhibui, evincunt monumenta, sicut et Vitæ Sancti nostri edendæ verba, quibus passim biographus usus est. Verum

regulari disciplina collabente et refrigerante monachorum fervore, eam ad seculares canonicos transiisse, æque est perspicuum. Quo autem tempore id acciderit, nullum, quod sciam, nos edocet documentum. Ast S. Venantii monachos, Martinianorum cœnobarum, qui ut scribit Mabillonius Annalium lib. xxviii, num. 87 et aliis locis, seculo viii desinente aut sequentis initio ad secularium canonicorum statum defecerant, exemplo allectos, circa idem tempus monastica regula ejurata, vestem et mores canonicorum induisse, sat verosimile est; saltem nulla ab his temporibus disciplinæ monasticæ indicia in hac S. Venantii ecclesia occurrunt. Sicque in seculari statu ad nostra usque tempora, qui huic ecclesiæ deserviunt, perseverant sunique, ut scribunt Henschenius, Acta S. Guilielmi Firmati ad diem 24 Aprilis illustrans tom. III, pag. 335 et 336, et Turonensis diœcesis beneficiorum Catalogi, Parisiæ anno 1648 editi, pag. 22 et sequenti auctor, præter decanum novem canonicis, estque ecclesia parochialis.

19 Isthanc basilicæ S. Martini subjectam olim et etiamnum esse, ex Ruinartio num. 17 scripsimus. Subjectio illius rationes seu causas aliquatenus, ut mihi videtur, probant medio seculo xii Philippus decanus, Rainaldus thesaurarius, totumque beati Martini Turonensis capitulum in epistola ad Philippum, archiepiscopum Coloniensem, Annalibus Benedictinis lib. xxviii, num. 88 inserta, ubi de vita et quibusdam S. Martini miraculis disserentes: Multis, inquit, post hæc annis evolutis, mutationem et Ordinis et consuetudinis passa est hæc ecclesia, et pro monachis vel propter frequentantium inquietudinem, integre non prosequentibus, canonici a principibus terræ substituti sunt, trecentis, quæ tunc temporis erant, præbendis, ad numerum centum quinquaginta (vel 200) restrictis. Et ad temperandum laborem illum fastidiosum et intolerabilem, nempe laudis perpetuæ, ut Mabillonius observat, juges illæ et interminabiles psallentium alternationes ad certas et discretas, sicut in aliis fit ecclesiis, horas distinctæ sunt. De redditibus autem et thesauris ecclesiæ ipsius pars maxima decisa est; de qua tres congregationes, quæ ad canonicorum arbitrium subservirent, constructæ et dicatæ sunt. Quæ omnia hodieque in Christi nomine constant. Ecclesiæ illæ, ut scribit Mabillonius, erant sancti Venantii, hactenus collegiata, ecclesiæ sancti Benedicti et sancti Petri, quæ tres minores abbatia erant.

20 Hinc porro unum eruere juverit, scilicet S. Venantii ecclesiam, sicut et duas minores abbatias, de quibus numero prægresso, a primis suæ erectionis seculis res necessarias a Martinianis monachis et dein canonicis accepisse, et ipsas iisdem bonis, quibus ditata erat S. Martini basilica, fuisse auctas, ut ad S. Martini canonicorum arbitrium in persolvendis divinis Officiis seu in laudibus perpetuis inservirent. Illius etiam subjectio, qua S. Venantii ecclesia erga Martinianam Basilicam adstricta erat, indicium, ut mihi videtur, exhibet Sancti biographus Vitæ edendæ num. 3 et 4. Verba ejus huc transcribo: Quadam die Dominica ad Missarum celebranda Solemnia invitatur, dixitque fratribus: Jam enim oculi mei caligine obteguntur, nec

D

E

et erga S. Martini ecclesiam observantur.

F

causæ describuntur.

possum

A possum libellum adspicere : presbitero igitur hæc alteri agenda mandate. *Dein hæc habet S. Gregorius : Idem Venantius, dum de basilicis sanctorum die Dominica, expleta oratione, reverteretur.... Sed nec illud præteribo, quod quadam vice, dum juxta consuetudinem, ut supra diximus de basilicis, quas orationis gratia adierat, repedaret et in Basilica ad Missas Dominicæ Orationis verba decantarentur, etc. Proindeque S. Venantius, fratrum comitante caterva, diebus Dominicis Missas decantaturus aut celebraturus, et alias orationes seu Officia divina expleturus, juxta consuetudinem S. Martini ecclesiam, quam sub basilicæ nomine Gregorius designare solet, adibat; quam illi, ut opinor, diebus Dominicis frequenter non adissent, nisi aliquo usu seu officio ad hoc præstandum fuissent adstricti. Nunc pauca de iis, qui S. Venantii cœnobio præfuerunt abbates, mihi proponenda supersunt.*

Quatuor hic numerantur illius cœnobii abbates.

B 21 Cum in religiosorum S. Martini subsidium erectum fuerit cœnobium a S. Venantio dictum, iisdemque bonis ditatum, istud alterum monasterium erectione præcessisse, nullo modo verosimile est. Hinc merito, sub S. Perpetui, qui celeberrimam S. Martini basilicam condidit et auxit, episcopatu istius S. Venantii monasterii primordia statui reponenda. Proinde Silvium, quem S. Perpetuo advixisse autumo, primum hujus loci abbatem assumptum fuisse, haud invitus crediderim. Silvini locum S. Venantii excepisse a Gregorio narratur, qui, ut sæpius dixi, ad seculi v. finem aut sequentis initium annos provexit. Jam ad Licinii, qui, teste episcopo Turonensi, anno circiter 507 ad hujus civitatis cathedram euectus, sedit annos 12, menses 12, dies 25, tempora accessimus. Quin is in S. Venantii locum successus fuerit, nullum mihi est dubium. An vero post Licinium, S. Venantii cœnobio administrando proxime præpositus fuerit Guntharius, qui seculo sexto medio, ut Novi Episcoporum Turonensium Indicis scriptor asserit, hujus ecclesiæ pedum tenuit, non ita certum mihi apparet. Ut sit, Gunthario vita functo aut forte ad episcopi cathedram euecto, nullus S. Venantii abbatum tabulis, sive eorum nomina temporum injuria deleta fuerint, sive ecclesiæ huic nullus prælatus fuerit deinceps abbas, inscriptus legitur. Longiorem ergo de iis non producam sermonem.

C

AUCTORE
D. A. B.

§ III. De loco, ubi sepultus fuit S. Venantius : an et quo tempore ad Germanenses monachos Sancti reliquiæ fuerint translatae. Cuvinii asservantur; dein Parisios advectæ, Hodiernus earum status : cultus eis exhibitus.

S Sancti Venantii corpus in monasterio, ab ejus nomine in Turonica civitate nuncupato, sepultum fuisse, non uno in loco docet Gregorius Turonensis.

In ecclesia ab ejus nomine Turonis dicta

Audi, quæ Francorum Historiæ lib. x, cap. xxxi, num. 9 habet hic biographus : Licinius..., abbatis officio in monasterio, ubi sanctus Venantius abbas sepultus est, functus, ad episcopatum eligitur. Idem omnino innuit in opere, cui titulus : De gloria Confessorum, cap. 15, quod Sancti Vitæ mox edendæ subnectimus; ac proin ex his et num. 10 recitatis biographi verbis perinde certum est, S. Venantii reliquias in ecclesia ejus nomini dicata primo depositas fuisse. Sed, quæ de Sancti nostri sepulcro scribit in suis ad ejus Vitam Notis col. 1231 Ruinartius, silentio non sunt præmittenda : Hodie, inquit, in ecclesia sancti Venantii, in claustro S. Martini sita, visitur crypta, choro ecclesiæ subjacens, in qua tria habentur sepulera lapidea, e terra levata : unum scilicet in medio, cui altare superpositum est et creditur esse sancti Venantii; alia vero duo hinc et inde sita sunt. Sacræ ejus reliquiæ, pergit Ruinartius, tempore, uti conjicimus, quo Normanni omnia devastabant, inde translatae sunt et depositæ apud Cuvinium, vicum in pago Lomacensi prope Namurcum, ubi monachi sancti Germani a Pratis initio seculi decimi, teste auctore Vitæ S. Gerardi Broniensis, in excubiis sancti Venantii abbatis erant. At eodem sæculo exeunte, Cuvinio excedere coacti Germanenses Parisios redierunt; secum deferentes ejusdem beati Abbatis reliquias, quæ hodieque in sancti Germani basilica adservantur.

E

F

23 Hæc Ruinartius; et apte quidem, ut ex dicendis in hujus disceptationis decursu patescet. Et primo de reliquiis S. Venantii, apud S. Germani Parisiensis monachos asservatis, quædam inquirenda occurrunt. Enimvero ejus reliquias in ipsorum cœnobio depositas etiamnum existare et a priscis temporibus reipsa reconditas fuisse, evincunt passim documenta, quæ in illius Historia laudat aut etiam recitat Bouillartius; hoc idem evincit capsula, in qua religioso cultu sepulta sunt sacræ illius exuvie et quæ in supra memorato cœnobio asservata conspiciuntur; illud monstrat ecclesiæ Parisiensis traditio, hodierna Martyrologii illius annuntiatione asserta; docentque tandem S. Gerardi Broniensis Acta circa annum 1035 aut 1038, ut observat Mabillonius sæculo quinto Benedictino pag. 148 et 149, et qui

sepulti S. Venantii reliquiæ

ea

AUCTORE
D. A. B.

ea ad diem Octobris tertiam illustravit Byeus, literis commissa: ita ut, quin apud Germanenses monachos alicujus S. Venantii etiamnum exsistent et jam a longo temporum spatio exsisterint reliquias, nullum omnino sit dubium.

ad Germanenses monachos Parisiis demorantes,

24 Verum in ipso disceptationis limine enodanda occurrit difficultas, quam in suis ad S. Gerardi Vitam Notis num. 3 sic proponit Mabillonius: An autem Venantius abbas, cujus reliquiis gaudeamus, (in Germanensi enim asceterio tum debebat vir eruditus,) ille ipse sit, qui seculo VI Turonense rexit monasterium, aut qui in oppido cognomine apud Atrebatas colitur, alii judicent. Ast Ruinartius verbis, num. 22 recitatis, S. Venantio Turonensi reliquias illas adscribens rem ipsam judicavit; et quidem merito. Sancti enim Venantii martyris, ad diem Octobris decimam in Opus nostrum jam illati, corpus integrum Petrobergæ seu Lüsbergæ sepultum et tertia Augusti anni 1604 e terra effossum, ad Parisiacam urbem delatum fuisse nullo modo apparet, nec id huc deferri quivit. Secundo de Sancto illo ad diem X Octobris nullam mentionem instituunt antiqui Germanensium usus, qui tamen Venantium Turonensem abbatem die XIII per duodecim Lectiones et sub ritu duplici recolunt: tertio denique hujus corpus in isthac regali abbacia asservari perhibet Martyrologii Parisiensis hodierna annuntiatio, quæ sic habet: Turonis S. Venantii abbatis, cujus Vitam scripsit S. Gregorius Turonensis. Hujus reliquiæ apud S. Germanum Pratensem honorantur. Proindeque S. Venantii reliquias, in monasterio Pratensi a multis seculis reconditas, ad Sanctum illum cognominem, cujus Vitam S. Gregorius Turonensis descripsit, spectare, ex monumentis jam memoratis aut inferius etiam referendis assertum manet. Quo autem tempore ad Germanensium monachorum potestatem devenit sacer ille thesaurus, nunc est dicendum.

non curante S. Germano Parisiensi antistite seculo VI atlatæ,

C

25 In S. Venantii Vita, quam ad diem 13 Octobris contexit, de illius translatione Turonibus ad Parisiacam civitatem facta scribens, sic loquitur Bailletus: Ejus corpus in abbatali S. Martini Turonensis ecclesia sepultum jacuit, quoad usque Clotarii I mortui filii regnum accipientibus, seculo nempe sexto jam adulto, S. Germanus, Parisiorum episcopus in abbatiâ, ut dicitur, sancti Vincentii, dein S. Germani a Pratis nomine vocatam, illud intulerit. Igitur si Bailletum hæc scribentem audias, S. Venantii corpus, curante S. Germano episcopo, circa annum 576, sicuti asserunt Henschentius, Acta ejus ad 28 Maii illustrans, et Novæ Galliæ Christianæ auctores tom. VII, col. 201 illi emortualem, Parisios in S. Venantii basilicam adportatum fuisse, tibi erit dicendum. Sed quo nexu instrumento, vel qua ratione adductus, hæc Bailletus asseruerit, haud mihi sane est perspectum. Isthanc Sancti nostri ad Germanenses translationem non seculo sexto, sed serius contigisse, ex S. Gregorii Turonensis episcopi, S. Germano Parisiensi æqualis, verbis mox dabo probatum.

sed imminente aut furente

26 Et 1º quidem illius translationis a S. Germano, quem pluribus in locis laudibus exornat, peractæ non meminit Sancti nostri biographus. 2º Sacra illæ exuvie procul dubio in monasterio, a S. Venan-

tii nomine appellato, tempore, quo Gregorius Turonensis, anno 573 in episcopum electus, suum de Francorum Historia librum X et alterum, cui titulus: De Gloria Confessorum, in quibus, sicut num. 22 dixi, nonnulla de Sancti nostri sepultura et reliquiis habet, sepultæ adhuc erant. Non enim eum ibi sepultum esse aut requiescere, asseruisset sanctus scriptor, si vera sacra ejus reliquiæ ad Germanenses jam tum pervenissent. Porro duos illos libros mox memoratos a S. Gregorio non nisi annis 593 aut 594, ac proin nonnullis jam a S. Germani Parisiensis morte elapsis annis, litteris traditos fuisse, diserte docent tom. III, pag. 379, et 383 Franciæ Litterariæ scriptores. Igitur eas reliquias anno circiter 576 fuisse ab isthoc sancto episcopo Parisios in S. Vincentii basilicam advectas, haud recte scribit Bailletus. An ergo tempore Normanniæ irruptionis huc delatæ fuerint, sicut Ruinartius, cujus verba num. 22 retulimus, scribit, nunc nobis est expendum.

27 Ut rem a primordio rimemur, quædam hic subdere juerit. Quot et quantis cladibus Galliarum provincias et civitates, eas præsertim, quæ ad Ligurim et Sequanam positæ erant, Normanni ab anno 820 ad annum circiter 912 infestarint, norunt omnes, qui horumce temporum historiam vel obiter etiam perlustraverint; sciuntque, plerasque Sanctorum reliquias, ne nefaria barbarorum manu polluerentur, ad loca barbaris impervia aut eorum direptionibus minus obnoxia delatas fuisse: hinc S. Venantii Turonensis corpus Germanensibus monachis, et quidem ante seculum nonum medium concessum fuisse, haud difficile existimaverim, hac potissimum ratione adductus, quod barbarorum direptionibus cumprimis Turonica civitas obnoxia, ab annis 840 aut 841 obsidione frustra cincta, amissis tandem 845, 846 et sequentibus, sicut tradunt scriptores, quorum opera Bouquetus tom. VI, pag. 138 et tom. VII, pag. 225, 226, 258, vulgavit, ab illis occupata, igne et ferro direpta fuerit. Quid mirum, quod canonici aut monachi, qui Deo in S. Venantii ecclesia inserviebant, sancti Abbatis reliquias aut præcipuam illarum partem, ut iisdem prospicerent, Germanensibus monachis, Cuvintii tum commorantibus, recondendas commiserint?

Normannica irruptione, E

28 Rem autem ita habere, eo tamquam verosimile lubentius dixerim, quod nonnulli martyrologi etiam ætate spectabiles, nunc nullo signato loco, nunc Parisiis Sanctum Venantium ad diem XXII Octobris annuntiaverint. Porro dum Sanctum hac die celebrant, unum eundemque Venantium memorandum eos suscepisse, nemo, ut opinor, inficiabitur. Si autem verba, quibus suam annuntiationem contexit Notherus, inspicias, illa ad Venantium Turonensem abbatem spectare, certum omnino evadet: sic habet ad præfatam diem martyrologus ille: Natalis Venantii abbatis, de quo scriptum est, quod, adhuc in terris constitutus, Missarum Solemnia in celo consumari agnovit. Et cum aliquando ad Missas Dominica recitaretur Oratio, audierit quandam e tumulto sacerdoti respondentem: Sed libera nos a malo. Quæ quidem verba ex ipsius S. Venantii Actis, a Gregorio contexit, deprompta, Sanctum Abbatem Turonensem designant.

F ut hic dicitur

Et

A *Et vero ii Martyrologiorum scriptores, cur Sanctum hac die recoluerint, sat est, ut opinor, omnibus perspectum. Non enim hac die procul dubio obitum ejus annuntiandum duxerunt Rabanus et Notkerus verbi gratia, qui illum jam cum ecclesia Turonensi die ejusdem mensis XI celebraverant. Quid ergo illi scriptores Venantium ad XXIII Octobris recolentes celebrare voluerunt? Factam, ut opinor, translationem, qua sacra Sancti lipsana, Normannis per Gallias longe lateque furentibus, e primo sepultura loco Cuvinium, unde post, ut infra ostendam, Parisios ad Pratenses S. Germani monachos devenere, fuerunt delata. Et quidem sola est hac celebris sancti Venantii reliquiarum translatio, quæ ad nos usque debitis innixa monumentis pervenerit. Nec sane huic meæ sententiæ Rabanus et Notkerus, qui, sanctum Abbatem die XXIII Octobris memorantes illam vocem natalis et depositio adhibuerunt, repugnant, cum sicut num. 8 observavimus, auctores martyrologi et hagiologi his verbis utentes aliam quamcumque Sancti alicujus festivitatem, aut ejus reliquiarum ad diversa loca invectionem non numquam expresserint: quod utique hac die ab Rabano et Notkero præstitum fuisse lubens dixerim. His positis, jam variis inductionibus, quibus peractæ S. Venantii ad Germanenses translationis tempus innotescere potest, datur locus.*

B *29 Certum est, sancti Abbatis corpus aut haud exiguum illius partem ad Germanenses, qui Cuvini degebant, circa annum 928 jam pertinuisse; illudque evincunt verba, quibus usus est S. Gerardi Broniensis biographus, et quæ num. 30 daturus sum. Sed antea etiam sacrum thesaurum penes eos ab aliquibus saltem annis existisse exigunt, ut numero progresso dixi, quæ de illo habet in suo Martyrologio Notkerus; cum enim is scriptor opus suum, ut asserunt post Papebrochium in sua ad Usuardi Martyrologium Præfatione num. 67 Sollerius et Franciæ Litterariæ scriptores tom. VI. pag. 136, ante annum 912 ipsi emortualem litteris commiserit, oportet, ut a primis saltem seculi X annis S. Venantii reliquæ e Turonica civitate in Germanensium potestatem devenerint. Hoc enim ex his, quæ mox digessi, procul dubio mihi arguere licet. Quin imo pari ratione, id ante seculum IX medium contigisse, ex Rabani verbis, quibus S. Venantium ad diem Octobris XXIII signat, dicere fas erit. Enimvero Rabanus, qui vitam usque ad annum 856 produxit, a Sollerio mox laudato et ab Franciæ Litterariæ scriptoribus tom. V, pag. 154 Martyrologium suum circa annum 839 aut 845 scripsisse dicitur; quare dum S. Venantium, cujus diem emortualem ad XI Octobris celebraverat, die etiam XXIII hujus mensis recollit is auctor, quid, quæso, hac sua annuntiatione innuit, nisi quod hac die aliqua facta fuerit Sancti nostri translatio, illa scilicet et sola utique non qua, uti infra num. 34 et sequenti docebo, sub seculi X finem, cum jam dudum Rabanus obiisset, Parisios, sed qua, priusquam hic moreretur, Cuvinium sacre Sancti nostri exuvie fuerunt delatæ? Illud autem ante annum circiter 839 aut 845, quo suum opus contexit Rabanus, factum fuisse, haud est, cur quis inficietur; is enim diebus, Turonicum pagum infestantibus, ut num. 27 docui,*

Tomus VII Octobris.

Normannis, Turonenses S. Venantii canonici reliquias Parisiensibus monachis Cuvinii commorantibus tum concessisse aut eo adsportandas eis commississe, ne a barbaris sacer ille thesaurus diriperetur, omnino mihi vero apparet consonum.

AUCTORE
D. A. B.

30 Is profecto ab anno 923, quo S. Gerardus Bronium in episcopatu Leodiensi positum pergens, Cuvinium adiit, haud ignobile ditionis Leodiensis oppidum, leuca horaria a Mariaburgo distans, cujus notitiam in Historia Namurcensi inter dissertationes ad calcem pag. 89 adjectas Marneus adornavit, in Germanensium potestatem devenerat. Res a S. Gerardi biographo narrata et ex Actis ejus a Byeo ad diem III Octobris illustratis et editis desumpta sic habet: Profectus Gerardus ex Mosomensi in diocesi Remensi cœnobio ob metum scilicet indigenarum... prospero cursu pervenit ad municipium, in pago Lomacensi situm, quod appellatur Cuvinium. Hic autem debebant duo monachi ex monasterio sancti Germani, ad quem tunc pertinebat fundus ejusdem municipii, unanimiter excubantes cura pervigili in excubiis sancti abbatis Venantii. Proindeque, sicut ex relatis S. Gerardi biographi verbis liquet, sacre Venantii reliquæ anno 928, quo S. Gerardus, e S. Dionysii prope Parisios cœnobio egressus, Bronium ibi monasterium exstructurus properabat, a Germanensibus religiosis, ad hoc deputatis, aservatæ erant.

ubi debito
cum honore

31 Modo forte scire nonnemo aveat, an Sancti nostri reliquæ a Turonica civitate mox ad Cuviniense municipium allatæ fuerint, vel an Parisios primum deportatæ, ibi aliquamdiu jacuerint, priusquam per Germanenses, quibus fuerant concessæ, in Leodiensem ditionem advectæ fuissent? De utroque silent, qui Martyrologia scripserunt et ceteri hagiologi auctores. Ast si, quas feci, de hoc conjecturas hic referre fas est, sacras Sancti exuvias non quidem ad Parisiacum agrum, quem his infaustis diebus haud semel grassationibus fedarunt Normanni, sed ad Cuviniense oppidum mox adsportatæ fuisse vel sequenti ratione permotus dicerem, quod scilicet Rabanus et Notkerus, qui seculo nono et decimo advixerunt, Sanctum nostrum ad diem XXIII Octobris, aut ejus translationem hac die peractam recolentes, in Parisiaca civitate tum celeberrima eam non signarint; quod fecissent procul dubio, ut opinor, si reipsa anno circiter 840 huc adsportatæ ibi sepultæ mansissent S. Venantii reliquæ; verum illi in sua annuntiatione nullo in loco eas reposerunt, quod forte Cuvinium, adhuc in Arduenna silva dumetis obsitum tanquam ignotum locum habuerint.

E

a Germanensibus monachis

C *32 Quid Cuvinii, ubi recondita per unum seculum et amplius remanserunt sacra pignora, acciderit, sequentibus verbis, ex S. Gerardi Actis num. 24 desumptis, nos edocet biographus: Ex præscriptis fratribus, qui ad S. Venantii corporis excubias erant, plus solito in potandum quadam nocte dimissus nocturnas ad laudes redditur tardiunculas, potu utique evictus nimioque sopore gravatus. Cui sanctus assistens Venantius vultu severiore corripuit eum et verbis et verbere. Quid, inquit, nunc stertis, impudens monache? Cur debitos Deo hymnos tricaris persolvere? Quid tu sopore deprimeris, Weremberte? (hoc quippe*

F

asservatæ

AUCTORE
D. A. B.

alias fulgi-
da

fuereunt,

B

dein Parisi-
osis, seculo x
exeuente, uti
etiam ex
Martyrolo-
giis

C

hic laudatis
liquet, trans-
latæ sunt.

vocabatur nomine); ecce, frater tuus de somnolentia tua conqueritur Ermarus, ad vigiliarum excubias jam dudum expergefactus. Et si te non nostra adeo sollicitat reverentia, cur saltem tibi commissa almi martyris Eugenii non permouet præsentia? Num ignoras ejus merita? Numquid non fulgent inter lucida? Sanctorum agmina, sicut sol inter siderum astra? Surge, inquam, surge quantocius, et, quod debueras maturius, maturatione supplere vel tardius. Quæ correptio eotenus eum correxit, ut ne ad modicum quidem post hæc ab obsequela martyris, nisi humanitatis gratia uspiam fecerit, quoad usque ejus fidelis creditor depositum fidele reposit. Ne quis autem incredulorum hoc æstimet forsitan fictum, hoc illius, qui pertulit, constat relatu relatum.

33 Porro quis fuit Werembertus ille, tam acrimonia a S. Venantio increpitus? an unus ex duodecim S. Gerardi, quos secum duxerat, sociis, an potius unus ex duobus S. Germani Parisiensis monachis, quorum curæ commissæ erant Cuvini S. Venantii reliquiæ. inquit Byeus Commentarii sui, ad S. Gerardi Broniensis Acta prævii, num. 49. Verba ejus hic subdo: Mabillonius, inquit, in Annalibus Benedictinis lib. XLIII, num. 8 putat e deodecim, quos Gerardus secum adduxit, monachis etiam existisse Werembertum, qui ut biographus narrat, a S. Venantio abbate in somnis Cuvini fuit increpitus. Verum hic non e duodecim Gerardi comitibus, sed alter e duobus monachis, ad quos hi cum Gerardo secundum dicenda Cuvinium diverterunt, verosimillime existit. Id ex biographi loco proxime laudato, si cum antecedentibus comparetur, colligendum apparet. Anno igitur 928 ad S. Venantii reliquiis in excubiis erant Ermarus et Werembertus, ex S. Germani Pratensis cenobio monachi, quos Bronium pergens S. Gerardus invisit. Verum quo circiter tempore illæ ad Parisiacam urbem, ubi religioso cultu asservantur, tandem illatæ fuerint, hic paucis dicendum.

34 Exeunte seculo x Parisios, fuisse delatas, Ruinartius, cujus verba num. 22 descripsimus, edocet: hujus invectionis causam in S. Germani monasterii Historia pag. 246 indicat Bouillartius verbis sequentibus, ex Gallico idiomate in Latinum a me translatis: Robertus Francorum regnum, mortuo patre (anno 996) adeptus, Cuvinium cum quatuor pagis Mosæ adjacentibus sorori suæ Hedwigi Raginario IV Montensi comiti desponsatæ, ut ex instrumento, ad hujus Historiæ finem pag. 30 vulgato, liquet, in dotem concessit. Tum Ermarus et Warembertus aut potius quicumque alii, qui ad Sancti reliquiis in excubiis erant, Cuvini degentes, Parisios redire coacti, eas secum detulerunt: et sane sub seculo x finem; cum enim Robertus in patris Hugonis Capeti locum tum successerit; hinc forte Ruinartius et alii Sancti corpus Parisios fuisse deportatum, non immerito asseruerunt. Id etiam ex Calendariorum Stabulensis et Vaticani annuntiatione die XXIII Octobris facta, qua Parisiis Venantius repositus dicitur, haud difficile eruitur.

35 Et quidem cum Calendarium Stabulense, sicut in Observationibus ad Martyrologia ab ipso

edita, et quæ tamquam antiquissima habet Marteneus, amplissimæ Collectionis tom. VI, col. 635 et 636 asserit, ab annis circiter septingentis videatur descriptum: cumque eadem prorsus ætate donandum esse, Præfationis ad Adonis Martyrologium pag. 17 existimet Georgius, Calendarium Vaticanum, quod is seculi xi initio exaratum expressis verbis scribit; hinc recte Venantii corpus Parisios invecum et in hac civitate depositum annuntiant horumque duorum Calendariorum scriptores, qui, ut, mihi apparet, Sanctum Parisiis hac die non reclusissent, si sacrum ejus corpus aut Cuvini aut in alio quolibet loco sepultum existisset. Proindeque quominus seculo x desinenti illam Sancti Cuvini Parisios factam translationem cum Ruinartio et Bouillartio affigamus, nihil omnino impedit.

36 Dum S. Venantii reliquiis ad Germanenses Cuvini commorantes monachos seculi ix initio devenisse dixi, non ideo tamen nullam earum partem apud Turonenses canonicos remansisse, crediderim. Contrarium enim probarent Bouillartii, qui nonnulla de hodierno earum statu habet, verba, quæ subdo: Anno 1651 S. Germani Parisiensis cenobitæ, dimidiam ex uno S. Venantii cruris osse partem, Villæ-Novæ a comite appellatæ, Gallis autem Ville-Neuve le Comte, quam etiam Fontenaium seu Fontenai le Comte nominat Bouillartius, in agro Pictaviensi, incolis dono dederunt. Simile quid ii ex his reliquiis ecclesiæ Luisnensis in pago Turonico sancto Venantio dicatæ, rogante ejusdem nominis duce, anno 1654 concessere. Tandem anno 1665 Turonenses S. Venantii canonici, ut aliquid ex sacris eorum Patroni exuviis obtinerent, sicque ut damnum, sibi olim ab Calvinii sectatoribus, qui reliquiis ejus in ecclesia asservatas flammis addixerunt, illatum, resarcirent, unum e canonicis ad S. Germani religiosos miserunt; cujus precibus isti annuentes, astragalum seu unum ex pedis ossibus Turones deportandum benigne largiti sunt.

37 Hæc Bouillartius, qui harumque largitionum a Germanensibus monachis factarum, tamquam instrumento, acta hujus cenobii Parisiensis capitularia, in nota ad marginem pag. 246 posita appellat. Idem auctor pag. 247 processioneis cujusdam ob furorrem belli civilis per Gallias anno 1652 grassantis comprimendum peractæ, in qua Sancti capsæ delatæ scribitur, meminit. Ex his a Bouillartio transcriptis nonnulla, quibus numeris prægressis disceptata adstrui queunt, facile eruntur: et 1º ad sanctum Venantium Turonensem spectare reliquiis, in S. Germani Parisiensis basilica asservatas, quarum modicam partem obtinuerunt Turonenses canonici; 2º earum dumtaxat partem seculi ix initio ad Germanenses Cuvini aut Parisiis morantes, altera apud Turonenses remanente, fuisse translata. Nec igitur inanis est et probationibus destituta, quam memorat Bailletus, Sancti nostri Vitam adornans, Turonensium traditio civium, qui penes se sacrarum harumque exuviarum aliquid, quod deinde sacrilegis flammis concremarunt Calvinianæ hæresis fautores, existisse existimant.

38 Peculiari in honore Venantium semper habuerunt Turonenses, qui veteri suo Martyrologio,

D

Quadam earum parte variis

E

ecclesiis concessa,

F

sicut

A eodem nume. quo elapsis abhinc seculis Poristen- ses et Turo- nenses practi- puo

sicut num. 5 docui, ad diem Octobris XI ejus inte- xuerunt nomen, quod etiam Calendario ad usum in- signis S. Martini Turonensis basilicæ anno 1635 vulgato et in Museo Bollandiano reposito, eadem die inscriptum legitur : Venantii abbatis IX Le- ctionis I candelab. Ex vario enim candelaborum et candelarum numero, uti ex regulis generalibus pa- tescit, festi alicujus solemnitas hic indici solet. Colle- cta, die S. Venantio sacra recitari solita, hæc est :

OREMUS.

Deus, qui tibi digne servientium nos imitari desideras famulatum : da nobis charitatis tuæ flammis ardere, ut beati Venantii confessoris tui, qui tibi feliciter placuit, mereamur cœleste con- sortium. Per Dominum, etc.

Ejusdem Sancti nomen Germanenses cœnobita in veteres eorum usus anno 1396, sicut tradit Bouillar- tius, elucubratos et ad hujus monasterii Historiæ calcem pag. 134 cusus, ad diem 13 Octobris in- tulerunt his verbis : Festum S. Venantii abbatis XII Lectionum simpliciter. Plura de eodem, in- quit Gononus in suis ad Vitam Patrum Occidentis pa g. 112 Notis, in Breviario ecclesiarum Pari- siensis, Cenomanensis et Belvacensis, ubi trium Lectionum Officium assignatur.

B cutu Venan- tium vene- rantur.

39 Nonnullas etiam ecclesias, S. Venantio di- catas, exhibet Beneficiorum ad Turonensem diæce- sim spectantium codex, Parisiis anno 1648, pagi- nis 22, 36 et 38 editus : enimvero præter ecclesiam, in Turonica urbe ab ipsius nomine dictam, exstant in loco Luynesensi appellato, S. Venantii priora- tus, cujus provisio ad Majoris monasterii prope Tu- rones abbatem pertinet, sicut et alter Mailleyensis nuncupatus, in quo prior cum socio degere debet : alias ecclesias parochiales, Sancto nostro sacras, hic enumerare supersedeo; quippe quod ab elapso mul- torum seculorum spatio, sat et sufficientibus in hoc meo Commentario relatis monumentis, adstruitur cultus sancto Abbati etiamnum exhibitus.

C

ACTA

S. VENANTII ABBATIS

Auctore S. Gregorio, Turonensi episcopo.

Editore Ruinartio.

PROLOGUS a.

Solitarium atque multiplex donum ecclesiis po- pulisque terrigenis cœlestis potentia præstat, cum largitur jugiter sæculo non modo b peccato- rum suffragatores, verum etiam vitæ doctores æ- ternæ, quod unicum cernitur; dum a Majestate di- vina tribuitur multiplex; quia cunctis, qui expete- re voluerint c, affluenter indulgetur juxta illud : « Petite et accipietis d » et reliqua. Unde vigi- lantly incessanterque debet investigare mens hu- mana Sanctorum vitam, ut hoc provocata studio, accensa exemplo, ad ea semper extendatur, quæ Deo novit esset acceptabilia, ut ab ipso vel me- reatur erui, vel possit audiri. Hæc autem ab ejus Majestate quærebant Sancti percipere, po- scentes jugiter, ut ipse insinaret cordi, ipse per- ficeret in opere, ipse loqueretur in ore, quo fa- cilius purgata mens cogitatione, eloquio, actione, cogitaret sancta, loqueretur justa, operaretur honesta. Unde factum est, ut, dum in his, quæ Divinitati sunt placita famulabantur, obtinerent sibi remitti peccati debitum, eruerentur a cœni sordentis e contagio, cœleste pro meritis invita- rentur ad regnum. Ponebant etiam et prædeces- sorum exempla ante oculos suos et omnipotentem Dominum pro eorum affectibus conlaudabant, quorum, ut diximus, exempla sequi meditaban- tur. Unde et nos in præconio devoti Deo famuli Venantii abbatis effari nitentes, Divinitati potius dona sua referimus, quæ dexteram ejus manife- stum est effecisse, quod Sanctos constitit operasse f, deprecantes, ut aperiat os muti ad publicanda opera Antistitis sui, quia, sicut esse nos recogno- scimus scientia tenues, ita novimus in conscientia peccatores g.

Quam sint efficacia Sanctorum exempla.

b

c

d

e

f

g

ANNOTATA.

a Deest in codice Ms. 2º Maj-Monast. Ruinar- tius. Deest etiam in perantiquo Ms. nostro, de quo Commentarii prævii num. 3.

b In Valcellensi codice : Non enim.

c In Valcellensi codice : voluerunt.

d Joan. cap. 16. v 24.

e In Valcellensi codice : catenis sordentibus.

f

AUCTORE
GREGORIO
TURONENSI.

f *Ed. operatos esse, Scripti. 2. Sanctis... operasse. Ita Ruinartius.*
g *In Valcellensi codice additur: Explicit Prologus.*

CAPUT UNICUM.

Vitam monasticam amplectitur S. Venantius: cœnobio præficitur abbas: multis cœlestibus visionibus recreatur: multisque vivens et mortuus subvenit.

INCIPIT VITA a.

Sanctus ingreditur monasterium,

b

B

c

d

alias qua

cui præficitur abbas;

e

C

f
variis visionibus

g

h

Igitur sanctus Venantius Biturigi b territorii incolam fuit, parentibus secundum sæculi dignitatem ingenuis atque Catholicis. Qui, dum esset juvenili ætate florens, a parentibus sponsali vinculo obligatur. Cumque, ut ætati huic convenit, amori se puellari præstaret affabilem, et cum populis c frequentibus etiam calceamenta deferret, contigit, ut urbem Turonicam, Domino inspirante, veniret. Erat tunc temporis monasterium d, basilicæ sancti Martini propinquum, in quo Silvius abbas gregem Deo devotum regulari specto regebat. Ad hoc Vir iste devotus accedens, virtutesque cernens beati Martini, ait intra se: Ut conjicio, melius est servire impollutum Christo, quam per copulam nuptialem contagio involvi mundano. Relinquam sponsam territorii Biturigi, et annexam Catholicæ per fidem Ecclesiæ, ut, qui credo corde, etiam opere merear effectui condonare.

2 Hæc intra se volvens, advenit ad antedictum abbatem, provolutusque ad pedes ejus, quid intimo corde gereret e, lachrymis patefecit. At ille gratias agens Deo pro fide Pueri, et addita etiam prædicatione sacerdotali, Juvenem totondit, et gregi monasteriali adscivit. Ex hoc se in humilitate fratribus exhibens, caritatem cum omnibus diligens, in tanto sanctitatis apice eventus asseritur, ut ab omnibus tamquam parens proximus summo studio coleretur. Unde factum est, ut, decedente abbate jam dicti monasterii, ipse in loco abbatis, eligentibus fratribus substitueretur f.

3 Denique quadam die Dominica ad Missarum celebranda Solemnia invitatur, dixitque fratribus: Jam enim oculi mei caligine obteguntur g, nec possum libellum aspicere, Presbitero igitur hæc alteri agenda mandate. Dicente presbitero, ipse proximus adstitit, ventumque est, ut sanctum munus juxta morem Catholicum h signo crucis superposito benediceretur. At ille intuitus vidit quasi ad fenestram absidæ scalam positam et quasi descendentem per eam virum senem, clericatus honore venerabilem, atque oblatum altario sacrificium dextera extensa benedicentem. Hæc enim agebantur in basilica sancti Martini,

quod nullus videre meruit, nisi ipse tantum, reliqui vero cur non viderint i ignoramus. Ipse tamen deinceps fratribus retulit, nec enim est dubium, hæc fideli Famulo Dominum demonstrasse, cui etiam dignatus est, arcanorum secreta celestium revelare.

4 Nam idem, dum de basilicis Sanctorum die Dominica, expleta oratione, reverteretur super bacillum sustentatus, in medio beati Confessoris atrio, erectis auribus oculisque ad cœlum diutissime attentis, stetit immobilis; deinde motus a loco cœpit dare gemitus ac suspiria longa producere. Interrogatusque a suis, quid hoc esset, aut si aliquid divinum fuisset intuitus, enarret, respondit: Væ nobis inertibus et pigris; ecce, jam in cœlo Missarum Solemnia expediuntur, et nos segnes nec inchoare cœpinus hujus Mysterii Sacramentum. Vere, inquit, dico vobis, quod ego audivi voces angelorum in cœlis, Sanctus, Sanctus in laude Domini proclamantes, et dicto citius in monasterio Missarum Solemnia jussit expleri. Sed nec illud præteribo, quod quadam vice, dum juxta consuetudinem, ut supra diximus, de basilicis, quas orationis gratia adierat, repedaret, et in basilica ad Missas Dominicæ Orationis verba decantarentur, cum illi dixerunt: Sed libera nos a malo; audivit et tumulo cujusdam vocem dicentem similiter: Libera nos a malo; quod non sine perfectionis merito censetur, ut hæc meruisset audire. Sed et ad Passivi k presbiteri tumulum veniens et qualitatem ejus meriti et quantitatem refrigerii, ipso docente, cognovit.

5 Et licet hæc magna sint, ad illam tamen sanitatum gratiam, quam per eum Dominus infirmis protulit, libet accedere. Non enim ambigitur, quod per eum, sicut supra diximus, operata sit dextra Dei, cui ista, quæ memoravimus, tanta voluit revelare l. Puerulus enim quidam, Paulus nomine, crurum poplitumque gravi dolore vexatus Sanctum adiit, prostratusque genibus ejus, exorare cœpit, ut ei medicinam oratione sua a Domini misericordia obtineat impertiri; qui protinus, oratione facta, cum oleo benedicto palpatam membra m infirmi eum super lectulum suum requiescere fecit; quo paullulum quiescente, post unius horæ curriculum surgere jubet; qui consurgens, sanus matri suæ Sancti est manibus restitutus. Faretri n cujusdam servus infensus domino suo, hujus sacerdotis oratorium expetivit; sed ille elatus superbia, absente beato Viro, servum abstrahit occiditque, sed mox a febre correptus spiritum exhalavit.

6 Quartanarum tertianarumve vel reliquarum accessus o febrium, oratione facta, sæpius mitigavit. Venenum malæ pusulæ * imposito salutari signo, restinxit, obsessos p dæmonibus, invocato Trinitatis nomine, emundavit. Nam et ab ipsis dæmonibus sæpius impulsatus est, sed victor in certamine perstitit. Nam, surgente eo quadam nocte de stratu suo ad reddendum officium, vidit duos arietes magnos suis foribus assistentes, quasi præstolantes adventum ejus; quo viso furibundi ad eum cum impetu valido dirigunt. At ille signum Crucis opponens, illis evanescentibus abs-

que

D
i

recreatus.

E

k

crurum et
poplitum do-
lore

l

m

F

n

ac febribus
vexatis sub-
venit.

* lege pustulæ

p

A que motu oratorium est ingressus. Alia nocte regressus oratorio invenit cellulam suam plenam dæmonis, dixitque eis: Unde venitis? A Roma, aiunt, hesternæ q die egressi ad hunc locum accessimus. Quibus ille: Ascendite, inquit, detestabiles, et nolite accedere ad locum, in quo nomen Domini invocatur. Hæc eo dicente, sicut fumus evanuerunt.

Mortuus
energumenos
r
s

7 His et talibus virtutum magnarum gratia polens r, impleto vitæ presentis curriculo, vitam percepturæ æternam emicuit s sæculo, cujus beatum sepulcrum miraculorum illustrium effectu plerumque redditur gloriosum. Mascarpionis, servi ipsius monasterii, mentem iniquus dæmon obsederat, qui per trium annorum curricula energumenus factus, ad sepulcrum beati Viri debacchans, tandem ejus est, ut credimus, oratione ejecto dæmone expurgatus, multos deinceps mente integra vivens annos. Juliani conjunx, quartanæ febris accensu laborans, ut sepulcrum beati Viri attingit, compresso ardore ac tremore corporali, sanata discessit. Simili forte et Baudimundi uxor ab hac febre laborabat; sed, ubi ad lectulum sancti Viri prostrata fudit orationem, mox incolumitati restituta convaluit. Multa quidem et alia de eo audivimus, sed sufficere hæc ad credulitatem Catholicorum, quæ scripta sunt, arbitramur t.

t
et febribus
laborantes
sanat.

8 De Venantio abbate u. Haud procul vero a basilica beati Martini Venantius abbas requiescit, vir mirificæ sanctitatis, qui multis infirmis in corpore positus opem accommodavit; qui, impleto tempore a sæculo migrans, jugiter se in æternum vivere, virtutibus propriis manifestat. Nam si quis typos frigoriticos incurrens, nocte una ad ejus tumulum deprecans vigilaverit, mox compresso accessu x adipiscitur medicinam. Nam inter reliqua, quæ ibidem gesta vel vidimus vel audivimus, mulierem y quamdam a quartano typo correptam, sanata adspeximus. Quæ diuturno tempore ab hoc detenta contagio, neque cibum, neque somnum capere poterat, sed ita omni corpore ceciderat, ut vix in ea vel illud vitale spiraculum remaneret. Ad hujus sepulcrum in gemitibus et oratione pernoctans, usque ad lucis adventum perduravit immobilis; mane vero sopori se collocans, cum, expergefata fuisset, nihil mali sentiens, sanata discessit. Hujus autem Sancti Vitam nos scripsimus z.

ANNOTATA.

a In Valcellensi codice additur: S. Venantii abbas, cujus festivas est tertio Idus Octobris.

b In Valcellensi codice: Biturici.

c Gononus: Et præter pocula frequentia etiam luxuriose indueretur. Sed nostram laudans lectionem in Notis, ait, olim sponsum et sponsam sibi invicem in signum mutui amoris et fidei dedisse calceos, ita ut sponsus se ipsum discalceans, calceamenta sponsæ traderet, quod et hæc vicissim sponso fa-

ciebat Pocula vero hic memorata quasdam fuisse catemulas aureas vel argenteas in modum poculorum fabrefactas, putat. Vide cap. XX de S. Leobardo et Alteserram in cap. XLII, lib. 1 Historiæ Gregorii nostri. Hæc Ruinartius. Antiquus codex noster habet populis pro poculis.

d Nonnulla de antiqui hujus monasterii Historia Commentarii nostri prævii num. 17 diximus. Hodie subsistit hæc ecclesia sub jurisdictione capituli S. Martini, jam dudum in collegium canonicorum conversa sub S. Venantii titulo, cui, ut Henschenius Vitam S. Guilielmi Firmati ad diem XXIV Aprilis illustrans, in Annotatis observat, decem canonici deserviunt, estque parochialis. Ruinartius. Huic Silvinus præerat abbas, quem Sanctum immerito appellat Historiæ suæ Ecclesiæ tom. VII, pag. 158 Fleurius, licet Gregorius Turonensis, nec ullus martyrologus hoc vocabulo unquam eum celebrant. Ita Longuevallius Ecclesiæ Gallicanæ Historiæ tom. II, pag. 109.

e Valcellensis codex: tegetet.

f Ex verbis, quæ mox sequuntur, forte quis aliquid hic desiderari seu quemdam patere inter verba hæc et sequentia hiatus merito arguet.

g In antiquo Ms. teguntur.

h Nota, inquit Ruinartius, morem Catholicum, id est, in universa Ecclesia receptum sacra munera Crucis signo benedicendi.

i Hæc phrasis in nonnullis editis et in Valcellensi Ms. nostro desideratur.

k Ed. et Maj.-m. duo Passini. Surius et Gononus Bassini. Ita Ruinartius, et duo Mss. nostri codices et ii a Ruinartio editi.

l Maj.-m. duo tanti habuit revelare. Ruinartius. Sic etiam Ms. vetus Bollandianum.

m Sic Mss. pro palpatis membris. Ed. palpans Ruinartius.

n Ed. Pharetri. Genuan. Raretri. Ruinartius.

o Mss. plerique Codices accentus. Bad. ut passim habent scripti accentus. Ruinartius. Valcellensis et antiquus Codex accentus.

p Hic in Valcellensi codice amanuensis oscitantia quædam desiderantur, quo fit, ut sensus mancus appareat.

q In Mss. duobus Bollandianis hesternæ.

r Uterque Maj.-m. privilegiis pollens. Ruinartius.

s Germ. emigravit et his verbis redditur gloriosum Sancti Vita terminatur. Ruinartius.

t In Maj.-m a, subjungitur caput XV libri de Gloria Confessorum, quod est de eodem S. Venantio et in fine hæc addit: Hæc Gregorius Turonensis sedis episcopus de se loquitur. Ita Ruinartius.

u Vita S. Venantii, a sancto episcopo contexta, quæ sequuntur, ex libro Confessorum cap. XV desumpta hic duximus addenda. In duobus nostris Mss. post Sancti Vitam hæc subnexa leguntur: Item pauca verba de sancto Venantio. Deest hoc caput in Clar. a et Colq. tut. Ruinartius Gregorii Turonensis opera col. 904.

x Vide Annotatum sub littera o.

y Laud. gesta vidimus mulierem. Ruinartius.

z In Valcellensi codice additur: Explicit de sancto Venantio.

E

F